

Verslag van de hoorzitting inzake het in de handel brengen van een genetisch gemodificeerde Anjer (*Dianthus caryophyllus* L., lijn 123.8.12), met het kenmerk DBM/RB C/NL/06/01, overeenkomstig Richtlijn 2001/18/EG, krachtens artikel 23 van het Besluit genetisch gemodificeerde organismen gehouden op 30 september 2009 te Den Haag

Aanwezig:

De hoorcommissie:

mw. M.A. Span	voorzitter, VROM, directie Duurzaam Produceren
mw. dr. D.C.M. Glandorf	deskundige Bggo
dhr. mr. drs. J.P.J. Geurts	VROM, jurist
mw. dr. I. de Kort	secretaris hoorzitting, VROM

Bezwaarmakers:

mw. M. Bos	ook namens Wieteke van Dort, Stichting Ekopark, Stichting VoMiGen, The European GMO-free Citizens en andere bezwaarmakers
mw. J. van Nieukerken-de Wilde	Stichting Natuurwetmoeders Nederland
mw. T. van Hensbergen	
dhr. W. Braakman	Naturalbulbs, ecologische bollenkweker
dhr. F. Laméris	uitgenodigd door dhr Braakman van Naturalbulbs en mw Bos
dhr. P. van Kan	uitgenodigd door dhr Braakman van Naturalbulbs

VROM, afdeling Biotechnologie:

Drie toehoorders.

Notulist:

dhr. P.J. Emck	Notuleerbureau De Rondvraag
----------------	-----------------------------

Opening

De voorzitter opent de hoorzitting en heet iedereen welkom.

De essentie van een hoorzitting is dat bezwaarmakers door het bevoegd gezag kunnen worden gehoord, opdat zij hun bezwaar kunnen toelichten. De commissie is een ambtelijke hoorcommissie. In deze hoorzitting worden geen besluiten genomen.

Van deze hoorzitting wordt een zakelijk verslag gemaakt, dat aan de aanwezigen zal worden verzonden. De termijn die staat voor het nemen van een beslissing op bezwaar is zes weken, maar het is toegestaan die met vier te verlengen. De voorzitter vraagt of partijen er bezwaar tegen hebben als voor de beslissing tien weken wordt genomen.

Mevrouw Bos zegt daartegen geen bezwaar te hebben. Ook de andere aanwezigen maken kenbaar hiertegen geen bezwaar te hebben.

De voorzitter deelt mee dat na ontvangst van de beslissing op bezwaar de weg naar de bestuursrechter openstaat, in dit geval de Raad van State.

Een belangrijk element van de procedure is de vaststelling of iemand belanghebbende is. Bij een rechtspersoon dient dit onder andere te blijken uit in de statuten geformuleerde doelstellingen. Is iemand niet belanghebbend dan wordt het bezwaar niet-ontvankelijk verklaard.

De voorzitter ziet dat in het bezwaar van mevrouw Bos bezwaren van meerdere personen zijn ondergebracht. Het is niet altijd bekend of duidelijk wie deze personen zijn: gaat mevrouw Bos ermee akkoord dat zij als hoofdadres wordt gebruikt voor de toezending van de beslissing op bezwaar?

Mevrouw Bos gaat hiermee akkoord: zij kan betrokkenen via hun e-mailadres bereiken.

De heer Laméris vraagt naar de definitie van 'belanghebbende'.

De heer Geurts zegt dat het een in de juridische praktijk uitgekristalliseerd begrip is. Kort gezegd is een belanghebbende iemand wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken. Een privé-persoon dient dus een rechtstreeks belang te hebben dat geraakt wordt door het betrokken besluit. Dat kan bijvoorbeeld iemand zijn die op dezelfde markt opereert als de importeur van deze anjer.

Ten aanzien van rechtspersonen (verenigingen of stichtingen, die speciaal voor de behartiging van dat doel zijn opgericht en daarvoor actief zijn) geldt dat uit de statuten en feitelijke werkzaamheden een belang moet voortvloeien welke rechtstreeks geraakt wordt door het betrokken besluit.

Toelichting op de bezwaren

Mevrouw Bos heeft een pleitnotitie opgesteld welke aan de hoorcommissie is uitgereikt en integraal als Bijlage 1 bij dit verslag wordt gevoegd.

Haar notitie bevat bijdragen van meerdere andere bezwaarmakers en haar eigen inbreng. Zij spreekt namens de binnen- en buitenlandse ondertekenaars, Wieteke van Dort, Stichting Ekopark, Stichting VoMiGEN en The European GMO-free citizens.???

Een en ander kan als volgt worden samengevat.

Peter Haslegrave

GM food crops are known in many cases to cause allergic reactions in consumers. GM pollen has been recorded as harming growth patterns in butterflies and other insects. GM carnations are unnecessary and many cause environmental problems we do not foresee; they may also be the start of the slippery slope to all sorts of other genetically modified crops.

Quote from Paul Gepts, University of California, Davis: "Gene flow is really a regular occurrence among plants. So if you put a gene out there it is going to escape."

Noor Dickmann

Bij alle genetisch gemanipuleerde gewassen moet veel en veel meer pesticiden en gif worden gebruikt om tot groei te komen.

Al deze ontwikkelingen leiden tot allerlei patenten die er voorheen niet waren. Het belemmert de vrije landbouw, het beïnvloedt de vrije markt en het maakt op termijn woestijnen van ooit vruchtbare bouwgronden.

Er worden dieren opgeofferd om te controleren of het nieuwe product niet schadelijk is.

Zij verwijst naar diverse wetenschappelijke publicaties.

Rikje Maria

Wij zijn allemaal belanghebbend. Als wij dit accepteren, vervuilen wij de aarde op den duur zo dat we er niet meer op kunnen leven.

Er is bewezen dat de grote bijensterfte samenhangt met (oa) gen-gewas.

Heather, England

As resident of England GM carnations will have a direct impact on me, as they can be sold all over the world, as cut flowers, plants or seeds. There is no regulatory labelling which will identify them as GM. Whether I choose to buy them or not, those carnations on the market will contaminate other carnations and plants and have an adverse effect on health and environment.

Direct export is only one route, as genetically engineered material is spread over large distances and is quite capable of crossing national borders as it is spread not only by wind blown and insect borne pollen but but also through horizontal gene transfer to neighbouring unrelated plant and animal species. Transgenic DNA is designed to cross species barriers and to invade genomes. They are flanked by recombination sequences, such as the left and right borders T-DNA or the terminal repeats of viral vectors, which enables them to jump into genomes. By the same token, they could jump out again. Enzymes which catalyse jumping in also catalyse jumping out. In Mexico maize has been contaminated with GM genes despite the ban on GM in this country. GM crops increase the use of pesticides and herbicides. They also increase the use of fossil fuels as they are highly dependable on them for their manufacture and use.

Barry Hughes

...If those flowers come to include the new ... carnation, this will be one way in which GM material will enter this country and no doubt our landfills, composters, etc., etc. ... I am not aware that relevant studies has been undertaken and think we should err on the side of caution and NOT liberate such vegetable material into our environment.

Jenny, Frankrijk

- 1 - I don't see a reason or real need to have a Moonaqua carnation
- 2 - There is a big risk of contamination
- 3 - Experiments show that GMO's are not good for the soil and the environment.

Kyriaki

... You can grow very easily carnation plants from the leaf-stalk of a flower. So is the same is the case with GM carnations with the difference that you can't control who and where planted GM carnation and how it can effect nature.

Marianne, Nederland

Gentechnoedsel kan giftig zijn of allergieën veroorzaken, de voedingswaarde kan omlaag gaan. Ze zouden nieuwe ziekten kunnen veroorzaken of voedingsproblemen. Ook worden er antibiotica-resistentiegenen gebruikt, die weer kunnen leiden tot ziekteverwekkers die resistent kunnen worden tegen antibiotica.

Janis, USA

Why should big corporations own the rights to our natural resources, our flora, our fauna, our air, our water? No to Monsanto and any other corporations infiltrating our governments with GM products. If you allow these to be sown, you will reap greed, destruction of our environment, harm to our health.

Todd, UK

GM plants should remain quarantined in sealed laboratory environments until it can be proven that they do not have, and will never contribute to, any adverse effects on the natural world including humans and other species.

Aline Read, France

Zie de oorspronkelijke tekst, bijlage 1.

Ursula, England

It is completely unnecessary and dangerous. It is just a marketing gimmick.

Sir Julian Rose, Poland

What will we leave our children? Biodiversity, or monoculture? Local, traditional eco-foods or foods full of chemistry, hormones and GMOs?

Mevrouw M. Bos zelf

Er zijn opmerkingen, bezwaren en verzoeken om informatie van een aantal lidstaten ontvangen. De minister van VROM heeft vervolgens 45 dagen de tijd gehad om te proberen tot overeenstemming te komen met de Commissie en de lidstaten. Dit is niet voor alle bezwaren gelukt.

De stemming in het comité, bedoeld in artikel 30 van de richtlijn, leidde niet tot een gekwalificeerde meerderheid voor of tegen het ontwerpbesluit betreffende het in de handel brengen van deze anjer. Ook de daaropvolgende agendering tijdens de Landbouwraprad leidde

niet tot een gekwalificeerde meerderheid voor of tegen het ontwerpbesluit. Het is van de zotte dat deze gentech anjer tenslotte toch is toegelaten.

Tegenstrijdig is dat de Cogem eerst schrijft "... although carnations have been grown for centuries it has never been found in the wild." en vervolgens "In Europe, Dianthus species are found in mountainous areas like the alpe region, mainly in the Balkan and the Mediterranean area. ..."

Mevrouw Bos citeert woordvoerder Lucas Reijnders van Stichting Natuur en Milieu: "... de maatschappelijke relevantie is zeer beperkt en onbedoelde effecten zijn onvoldoende onderzocht. Er zijn aanwijzingen dat genen die een andere bloemkleur veroorzaken ook kunnen leiden tot een uitscheiding van de wortels die giftig is voor het bodemleven."

De CaMV35S promotor is een gevaarlijk pararetrovirus. Zij citeert Dr. Joseph Cummings, professor emeritus van de universiteit van West-Ontario: "Het veelvuldig gebruikte bloemkool-mozaïekvirus is in ieder geval een potentieel gevaarlijk gen. Het is een pararetrovirus, hetgeen betekent dat het zich vermenigvuldigt door DNA te maken van RNA-boodschappen. Het lijkt veel op het hepatitis-B-virus en is verwant aan HIV."

Zij is van mening dat op iedere bos bloemen wettelijk verplicht de sticker 'Deze gentech anjers zijn op dieren getest' moet worden geplakt. Er worden ook menselijke embryo darmcellen gebruikt om de giftigheid te testen.

Europese en Nederlandse bezwaarmakers kregen in eerste instantie geen uitnodiging voor de hoorzitting. Die omissie is wat betreft de Nederlanders hersteld. Spreekster is van mening dat ook Europese bezwaarmakers een uitnodiging hadden moeten ontvangen, want het product komt, als het wordt toegelaten, in de hele EU op de markt. Zij heeft zelf een Engelstalige mail uitgedaan.

Ook is zij de mening toegedaan dat de bekendmakingsadvertentie in alle belangrijke plaatselijke kranten in de EU had moeten worden geplaatst. Zij heeft zorggedragen voor persberichten in het Portugees, Duits, Italiaans en Frans. Veel Portugezen reageerden en tekenden een petitie; ook andere mensen en instellingen van binnen en buiten de EU deden dat (zie originele document).

Is het bekend dat de Tweede Kamer zich op het verkeerde been voelt gezet door een verslag van minister Verburg over gewassen waarin de invloed doorklinkt van het Amerikaanse bedrijf Monsanto?

Volgens haar is sprake van nog meer verwevenheden. In de jaarverslagen van Niaba van 1999 tot en met 2007 worden vertegenwoordigers van LNV, EZ, VROM, VWS, bureau GGO, Rikilt en Cogem aangeduid als 'waarnemers'. Zij citeert uit jaarverslagen waaruit betrokkenheid blijkt bij voorstellen voor vereenvoudiging van wet- en regelgeving. Niaba werkte mee aan de ambtelijke voorbereiding van plannen en voorstellen en adviseerde Tweede Kamerleden over de relevante dossiers.

Ook zij vraagt wat in dit verband een 'belanghebbende' is. Is de afschaffing van de Actio Popularis niet in strijd met de EU-wetten?

Bijensterfte komt vooral door bestrijdingsmiddelen. De eerste oproep van het wereldbijencongres 2009 is: striktere toetsing van de risico's voor bijen van gewasbeschermingsmiddelen en genetisch gemodificeerde gewassen.

Zij verzoekt haar bewaarschrift als ingelast te beschouwen.???

Zij sluit af met een gedicht en een tekening van een collega over het onderwerp.

Mevrouw Nieukerken-de Wilde volstaat met het bedanken van mevrouw Bos voor al haar werk en het vestigen van de aandacht op de negatieve kanten van genetisch manipuleren.

De heer Laméris is door de heer Braakman attent gemaakt op de bijeenkomst en heeft ook contact gehad met mevrouw Bos. Hij noemt een artikel waarin volgens hem GMO science tot de grond toe wordt afgebroken. Er is sprake van grote belangenverstremming door de mate waarin biotechnologiebedrijven zijn binnengedrongen in regeringen en beleid bepalen. Het probleem is veel groter dan alleen een blauwe anjer.

Het artikel staat in The international journal of sociology of agriculture and food, december 2008, met als titel 'Genetic engineering of food and the failure of science ...' en is geschreven door Don

Lotter. In dit mainstream artikel worden de een-tweetjes tussen overheid en bedrijfsleven, vooral in de Verenigde Staten, uit de doeken gedaan. Op basis van deze informatie zijn rechtszaken mogelijk, bijvoorbeeld tegen de firma Monsanto, die ook in Europa actief is.

De aanwezige belangenverstrengeling leidt ertoe dat zaken er tussendoor kunnen glijpen en regels niet worden toegepast.

De voorzitter begrijpt dat spreker de casus aangrijpt om de aandacht te vestigen op de machten en krachten achter de schermen die de toepassing van gentechnologie willen bevorderen.

De heer Laméris wil nog de stelling van de heer Lotter onder de aandacht brengen dat 25 jaar geleden het voorzorgsprincipe had moeten worden geïntroduceerd. Op dit moment is er veel ellende veroorzaakt, niemand wil gentechnologie en met de bedrijven gaat het slecht. Er is sprake van een gebrek aan integriteit bij wetenschap en politiek.

De voorzitter zegt toe dat het genoemde artikel als Bijlage 2 bij het verslag wordt opgenomen.

De heer Van Kan is aanwezig op uitnodiging van de heer Braakman. Hij is hoofdredacteur van Eigentijds Magazine en zal zich mogelijk in de toekomst bezig gaan houden met het kweken van anjers.

Het is een feit dat gentech anjers andere anjers zullen besmetten. In het algemeen is het zo dat het in de toekomst niet meer mogelijk zal zijn om genetisch gemodificeerde en natuurlijke gewassen uit elkaar te houden. Dat is alleen mogelijk als wordt bepaald dat genetisch gemodificeerde gewassen alleen in afgesloten ruimten mogen worden gekweekt en dat is hier niet het geval.

Het is de aanwezigen waarschijnlijk bekend dat bij boeren die natuurlijke gewassen verbouwen gebleken is dat hun gewas is besmet met genetisch gemanipuleerde gewassen. Het komt voor dat zij voor de rechter worden gedaagd door de eigenaren van de patenten van die gewassen en dat zij worden veroordeeld.

Het maatschappelijk nut van een anders gekleurde anjer staat niet in verhouding tot de risico's. Het slechtst denkbare gevolg van gentechnologie is dat de mensheid uitsterft. Vanuit menselijk oogpunt bezien is dat erg. Een risico bestaat uit de combinatie van de mogelijkheid dat iets zich voordoet en de omvang van de schade. In dit geval is het risico dus gigantisch.

Het is niet nieuw dat zich een situatie voordoet waarin wordt gewaarschuwd voor ernstige risico's en de trein toch doorrijdt, tegen de waarschuwingen uit wetenschappelijk onderzoek en tegen de wens van de meerderheid in. Hij noemt onder andere DDT, asbest, Softenon, en CFK's. Al deze processen zijn doorgezet totdat ernstige schade is ontstaan.

Hij schat in dat dit kan gebeuren door de aanwezigheid van sterke krachten als geld, werkgelegenheid, 'bij willen blijven' en het feit dat de deelnemers aan het proces achteraf kunnen zeggen dat zij niets verkeerd hebben gedaan.

Het gaat dan om persoonlijke keuzes. Wil men het veilig spelen, bij de groep blijven en ruzie voorkomen? Of verbindt men zich met de inhoud van waar het om gaat?

Hij heeft als voorbeeld een artikel meegenomen over het bloemkoolmozaïekvirus "The CaMV 35S promoter that should never have been used". Hij veronderstelt dat degenen die het veld kennen van de casus op de hoogte zijn.

Spreker heeft zijn betoog gebaseerd op een A4 met aantekeningen. Deze aantekeningen en bovenvermeld artikel worden als Bijlagen 3 en 4 bij dit verslag gevoegd.

De heer Braakman heeft een pleitnotitie opgesteld welke hij integraal voorleest en die als Bijlage 5 bij dit verslag wordt gevoegd. Een en ander kan als volgt worden samengevat.

Het leven genereert zich in tijd met evolutie in voortgaande dynamische schepping. Het heeft een zelf ordenend vermogen.

Het is niet nodig om in het kleurenschaal van bloemen één blauwe bloemsoort meer te hebben.

Agricultuur is mensactiviteit waarmee voldoende voedsel en grondstof kan worden verworven, binnen elk cultuur- en leefgebied, mits de verzorging van land, voorziening van water en bemesting in kringlopen mogelijk is. De mens is een onderdeel in dit proces. Bewerking van de aarde, met hulpmiddelen, gericht op het verwerven van hoog kwalitatief, meer en divers voedsel op een gezonde manier heeft een geschiedenis.

Respect voor eigenwaarde van mens, dier, plant en micro-organismen in hun onderlinge samenhang is een opdracht voor iedereen. Het gevaar is dat mensen teveel willen heersen.

Sleutelen aan planten is beoordeeld als minder gevaarlijk dan sleutelen aan dieren. Hij is die mening niet toegedaan. Planten staan op heel veel manieren in verbinding met hun omgeving en zijn daar geheel afhankelijk van. Hun barrières zijn minder sterk dan bij dieren.

Hij gelooft dat mensen onderling en met de kosmos verbonden zijn.

Gentechnologie is geen natuurlijk proces. In de jaren negentig zijn de eerste genetisch gemanipuleerde maïsvelden aangelegd. Vogels en vlinders kwamen daar niet. Insectenleven op land met GGO gewassen wordt gedood.

Gentechnologie bevordert de toepassing van grote monoculturen. Daarin is geen plaats voor kleine boeren en zij vragen veel, vaak nieuwe ruimte.

In India voeden schapen zich met het restproduct van de daar verbouwde katoen. Het restproduct van de in 2005 toegepaste GGO katoen bleek dodelijk voor hen te zijn. Meer dan 50.000 boeren in dat land hebben een eind aan hun leven gemaakt doordat hun bestaan hierdoor uitzichtloos werd.

In 2008 meldde BBC dat uit een onderzoek bleek dat veel boeren in Punjab, die veelvuldig met pesticiden in aanraking kwamen, kanker ontwikkelden, of dat hun DNA was veranderd. (Bronvermelding)

Veel proeven hebben het negatieve en ongezonde gevolg van het consumeren van GGO voedsel aangetoond. Een blauwe anjer wordt niet gegeten, maar wat gebeurt er met de gewasresten?

Gentechnologie leidt tot veel extra kosten, die niet alle worden verhaald op de bedrijven. Overheden, en daarmee de burgers, draaien daarvoor op.

GGO gewassen leveren geen grotere oogst op en de voorspelde vermindering van de benodigde bestrijdingsmiddelen is ook uitgebleven.

De boer mag niet meer zelf zaad en stekken telen, maar wordt afhankelijk van enkele grote bedrijven.

De levensvatbaarheid van de natuur kan sterk worden vergroot met het toepassen van holistische principes.

De natuur is het sterkst en zal bij veranderd genetisch leven van mens, dier, plant en micro-organisme de drang om zich weer te formeren naar het eigen zijn nooit opgeven. Dat is hoopvol. Daarom is het te betreuren dat er zoveel inspanningen worden gedaan op het gebied van GGO. Die activiteiten blijken steeds meer problemen te veroorzaken die zijn te voorkomen.

Hij hoopt dat de mensheid een zodanig bewustzijn en inzicht verwerft dat er minder leed in de wereld zal zijn. GGO aardappelen en graan zullen daar geen bijdrage aan leveren en evenmin een blauwe anjer.

Hij sluit af met een gedicht van eigen hand.

Sluiting

De voorzitter dankt aanwezigen voor hun komst en inbreng en sluit de hoorzitting.